

سرمقاله

مهارت آموزی کودکان ویژه

دکتر بتول عطاران

کودکان با توانمندی محدود و کودکانی که به دلیل برخی از عقب‌ماندگی‌ها و نقایص جسمی و ذهنی معمولاً نیازمند مراقبت‌های ویژه هستند برای یادگیری آسان‌ترین خود مراقبتی‌ها به آموزش‌های ویژه نیاز دارند. آنان همچنین در بزرگ‌سالی نیازمند شغلی هستند که حداقل در کاهش التیام درونی و کسب درآمد، کمک‌حال آنان باشد. ده درصد از جمعیت دانش‌آموزی فعلی را دانش‌آموزانی با نیازهای ویژه تشکیل می‌دهند که به دلیل محدودیت‌های جسمی و ذهنی فرصت کسب تجربیات کمتری نسبت به سایرین دارند. معلمین و والدین این کودکان می‌دانند که فرزندشان در به کارگیری بعضی از مهارت‌ها ناتوانی دارند آنها حتی در به انجام رساندن کارهای شخصی خود از قبیل پوشیدن لباس، کفش، شستن دست و صورت و و آماده ساختن محل خواب، غذا خوردن و ... دچار نقص عملکردی هستند.

بنابراین، آموزش مهارت‌ها به این قبیل کودکان نیازمند آموزش‌های ویژه است. آموزش‌هایی که بخشی از آن در خانه و بخش دیگر نیز در مدارس و مراکزی صورت می‌گیرد که در هر حال به برنامه‌های ویژه برای این کودکان نیازمند است.

در اولین مرحله، مربیان باید سیستمی از مهارت‌هایی را که آنان نیاز دارند فراهم سازند و به‌طور واضح توضیح دهند که این کودکان مهارت مورد نظر را چگونه باید فرا گیرند. پس از تهیه این لیست، مهارتی را که از همه ضروری‌تر است انتخاب کنند و آن را برای یادگیری به مهارت‌های کوچک‌تر تقسیم نمایند. مثلاً اگر کودکی به دلیل نقص جسمی و ذهنی توانایی غذا خوردن ندارد لازم است این مهارت را به مهارت‌های کوچک‌تر (پشت میز نشستن، قاشق و چنگال دست گرفتن و برداشتن غذا از بشقاب و...) و در نهایت اتمام غذا خوردن تقسیم کنند و هر یک از این مهارت‌ها را با تکنیک‌هایی که مشاوران و روان‌شناسان کودکان استثنایی و تربیتی پیشنهاد می‌کنند به آنان آموزش دهند.

بنابراین متخصصان در برنامه‌ریزی‌هایی که از دوره پیش‌دبستان تا پایان دوره متوسطه، براساس فرایند تحول شغلی تدارک دیده‌اند، مسیر دستیابی این گروه را به خودکفایی فردی، اجتماعی، اقتصادی و حرفه‌ای فراهم آورده‌اند.

در حال حاضر، «دانش‌آموزان با نیاز ویژه» همانند سایر دانش‌آموزان، آموزش حرفه‌ای را در دوره دوم متوسطه دریافت می‌کنند و در این حیطه از دو سیستم آموزشی برخوردار می‌شوند. دانش‌آموزان استثنایی باهوش بهر عادی (مانند دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌شنوایی) از آموزش حرفه‌ای در شاخه کاردانش و فنی‌وحرفه‌ای می‌برند و دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی و سایر دانش‌آموزان استثنایی که قادر به بهره‌گیری از نظام آموزش عادی نیستند، آموزش حرفه‌ای خود را در دوره راهنمایی پیش‌حرفه‌ای و متوسطه حرفه‌ای دریافت می‌دارند. این دو دوره به اهتمام سازمان آموزش و پرورش استثنایی و با اخذ مجوز از شورای عالی

آموزش و پرورش به اجرا درآورده است. هم‌اکنون بیش از ۲۰۰۰۰ دانش‌آموز با نیازهای ویژه در این دوره‌ها تحت پوشش قرار گرفته‌اند. منظور از کودک با نیازهای ویژه، کودکان ۴ تا ۱۸ ساله‌ای است که به دلیل نقص و شرایط خاص جسمی روحی، روانی و ذهنی نمی‌توانند از نظام آموزشی عادی بهره‌مند شوند. آنان به میزان قابل توجهی نسبت به دیگر هم‌سالان خود متفاوت‌اند و نمی‌توانند از برنامه‌های درسی حداکثر استفاده را به نحو مطلوب ببرند. این دانش‌آموزان واکنش‌ها و ویژگی‌های خاصی دارند و به دلیل آنکه فاقد رشد فکری کامل اند نمی‌توانند رفتارهای خود را به درستی کنترل کنند و یا اگر عمل خلافی از آنان سرزند احساس گناه و قصور نمی‌کنند و از نظر شخصیتی نارس و نابالغ‌اند ناگزیر خدمات ویژه و توجه خاص برنامه‌ریزان درسی را طلب می‌نمایند.

کودکان و دانش‌آموزان نابینا و کم‌بینا
کودکان و دانش‌آموزان ناشنوا و نیمه‌شنوا
دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی
کودکان و دانش‌آموزان دارای ناتوانی‌های دیگر
کودکان و دانش‌آموزان دارای معلولیت جسمی و حرکتی
دانش‌آموزان دارای اختلالات رفتاری
دانش‌آموزان چندمعلولیتی
از جمله گروه‌هایی هستند که برای ادامه زندگی بدون شک در گروه هدف برنامه‌های درسی مهارت‌آموزی قرار دارند.
در موضوع آمایش آموزشی سرزمین نیز باید نیازهای بازار کار محلی برای این دسته از افراد بررسی شود و در برنامه درسی امید به اشتغال افراد معلول افزایش یابد. با بررسی‌هایی در زمینه داد و ستد و صنعت بومی، می‌توان مشاغل بالقوه مناسبی را برای معلولین مشخص نمود. با شیوه‌های غربالگری عمومی و ارتباط با نگاه‌های کاربردی نیز می‌توان نوع مشاغل را تعیین کرد و لازم است کارمندان به ارزیابی مستمر مشاغل جامعه برای این قشر خاص بپردازند و برای تهیه برنامه‌های آموزشی با متصدیان آموزش به توافق دوجانبه برسند.

گذار از مدرسه به کار برای اینان نیز همچون گروه‌های دیگر نیازمند به طراحی است، آنان نیز هم‌چون دیگر دانش‌آموزان باید تحول مهارت‌های حرفه‌ای خود را از نخستین سال‌های زندگی آغاز کنند و با افزایش سن آنان، میزان شرکتشان نیز به تدریج افزایش یابد. در این فرایند گذار، تهیه طرحی مکتوب و رسمی برای هر یک از آنان الزامی است. در گیر و دار نظام آموزشی جدید فراموششان نکنیم.

بهارتان مبارک